

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Lichovníka, soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy a soudce Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti stěžovatele **B. G.**, bytem v Itálii, zastoupeného Mgr. Evou Grabarczykovou, advokátkou se sídlem v Brně, Pellicova 174/1, proti rozsudkům Krajského soudu v Brně č. j. 19 Co 292/2019-586 ze dne 17. 6. 2020 a Městského soudu v Brně č. j. 40 Nc 11/2014-500 ze dne 25. 6. 2019, za účasti **Krajského soudu v Brně** a **Městského soudu v Brně**, jako účastníků řízení, a dále **a) nezletilého N. G.**, zastoupeného Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, se sídlem v Brně, Šilingrovo náměstí 3/4, **b) N. D.**, zastoupené JUDr. Blankou Schöblovou, advokátkou se sídlem v Brně, Jaselská 205/25, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Brně č. j. 19 Co 292/2019-586 ze dne 17. 6. 2020 a rozsudkem Městského soudu v Brně č. j. 40 Nc 11/2014-500 ze dne 25. 6. 2019 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Brně č. j. 19 Co 292/2019-586 ze dne 17. 6. 2020 a rozsudek Městského soudu v Brně č. j. 40 Nc 11/2014-500 ze dne 25. 6. 2019 se zrušují.

Odůvodnění:

I. Vymezení předmětu řízení před Ústavním soudem

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozsudků Krajského soudu v Brně (dále jen „odvolací soud“) a Městského soudu v Brně (dále jen „nalézací soud“), neboť je přesvědčen, že jimi bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), ve spojení s právem na rodinný život zaručeným v čl. 10 odst. 2 Listiny a právem na péči o děti a jejich výchovu podle čl. 32 odst. 4 Listiny.

II. Rekapitulace procesního vývoje a skutkových okolností věci

2. Dne 5. 2. 2014 bylo na návrh místního státního zástupce u italského Soudu pro nezletilé v Terstu zahájeno řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti k nezletilému vedlejšímu účastníkovi (dále též „nezletilý“ či „dítě“), který je synem vedlejší účastnice a stěžovatele.

3. Návrhem doručeným českému nalézacímu soudu dne 18. 2. 2014 (doplněným do protokolu dne 19. 3. 2014) se matka – vedlejší účastnice – domáhala úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti k nezletilému.

4. Dne 2. 4. 2014 Soud pro nezletilé v Terstu vydal rozhodnutí sp. zn. 54/2014 RGAC, č. 598/14, o okamžitém návratu nezletilého do místa bydliště otce; zároveň byla rozhodnutím pozastavena rodičovská odpovědnost matky a nezletilý svěřen do výlučné péče otce (č. 1. 52 soudního spisu sp. zn. 40 Nc 11/2014; dále uváděno jen „č. 1.“). Podáním ze dne 3. 7. 2014 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen „ÚMPOD“) upozornil český nalézací soud na předmětné rozhodnutí italského soudu s tím, že by měl český nalézací soud zvážit svoji mezinárodněprávní příslušnost (č. 1. 43).

5. Přípisem ze dne 23. 7. 2014 podal u českého nalézacího soudu stěžovatel návrh na výkon rozhodnutí italského soudu sp. zn. 54/2014 RGAC, č. 598/14, neboť matka povinnosti jí stanovené daným rozhodnutím neplní dobrovolně (č. 1. 56). Nalézací soud dne 13. 2. 2015 stěžovateli přípisem sdělil, že se nebude návrhem na výkon rozhodnutí zabývat, jelikož předmětné rozhodnutí bylo vydáno v rozporu s příslušnou unijní a mezinárodní úpravou; příslušnost italského soudu nebyla dána, neboť nezletilý má obvyklé bydliště na území České republiky (č. 1. 88).

6. Český nalézací soud následně usnesením č. j. 40 Nc 11/2014-111 ze dne 9. 4. 2015 řízení ve věci návrhu matky přerušil s odkazem na čl. 19 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen „nařízení *Brusel II bis*“ či „Nařízení“), který stanoví, že „[p]okud je řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti ke stejnému dítěti v téže věci zahájeno u soudů různých členských států, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než se určí příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první.“

7. Soud pro nezletilé v Terstu dne 15. 6. 2016 rozhodnutím sp. zn. 54/2014 RGAC, č. 996/16, určil svoji příslušnost pro řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti ve smyslu čl. 8 nařízení *Brusel II bis*, podle něhož jsou soudy členského státu příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu. Na předmětné rozhodnutí ÚMPOD upozornil nalézací soud podáním ze dne 20. 6. 2016 (č. 1. 132).

8. Soud pro nezletilé v Terstu následně rozhodnutím sp. zn. 54/2014 RGAC ze dne 12. 4. 2017 vyslovil pozbytí rodičovské zodpovědnosti matky k nezletilému, svěřil dítě do výlučné péče otce (stěžovatele), dále nařídil současné umístění dítěte u matky a svěření dítěte za účelem podpory a kontroly místně příslušnému orgánu v Brně. Soud zároveň povolil návštěvy otce u dítěte v termínech a způsobem, který určí příslušná sociální služba, a zrušil předchozí zákaz vycestování dítěte za matkou. V odůvodnění italský soud uvedl, že předmětné rozhodnutí vydává proto, aby dítě postupně začalo trávit čas u otce v Itálii, dokud se nedospěje k rozvržení pobytu u obou rodičů tak, aby zahrnovalo dlouhé pobyty v Itálii a střídání pobytů u jednotlivých rodičů během svátků a školních prázdnin. Italský soud zároveň uvedl, že v případě, kdy by matka fakticky spolupracovala na zajištění práva dítěte na oba rodiče, zakládalo by to předpoklady pro vydání nového nařízení, které by odvolalo rozhodnutí o zbavení její rodičovské odpovědnosti; o takovém návrhu by již byl příslušný rozhodnout český orgán (č. 1. 241). Apelační soud v Terstu rozhodnutím ze dne 21. 9. 2017, sp. zn. 74/2017, rozhodnutí prvostupňového italského

soudu jako věcně správné potvrdil, uložil otci povinnost přispívat na výživu nezletilého částkou 200 EUR měsíčně a hradit polovinu nákladů na mimořádné léčebné a zdravotní výdaje.

9. Podáním ze dne 30. 10. 2017 (doplněným do protokolu dne 21. 12. 2017) se vedlejší účastnice domáhala, aby jí byla navracena rodičovská odpovědnost a nezletilý byl svěřen do její péče. Následně bylo českými soudy vydáno několik předběžných opatření upravujících styk dítěte se stěžovatelem. Usnesením č. j. 40 Nc 11/2014-389 ze dne 6. 11. 2018 nalézací soud vydal další předběžné opatření, kterým svěřil nezletilého do péče matky a stanovil povinnost otce přispívat na výživu dítěte. V odůvodnění usnesení nalézací soud uvedl, že nezletilý má od útlého věku obvyklé bydliště v České republice, a proto je v době rozhodnutí dána příslušnost nalézacího soudu ve smyslu čl. 8 nařízení *Brusel II bis* (č. l. 390). Dne 11. 4. 2019 stěžovatel podal u nalézacího soudu návrh na výkon předchozích předběžných opatření s tím, že po dobu více než osmi měsíců neproběhlo ani jedno z nařízených setkání dítěte se stěžovatelem. Podáním ze dne 21. 6. 2019 stěžovatel namítl překážku litispendence. Stěžovatel poukázal zejména na skutečnost, že proti rozhodnutí Apelačního soudu v Terstu podal dovolání, o kterém nebylo dosud Nejvyšším kasačním soudem v Římě rozhodnuto; dále uvedl, že Soud pro nezletilé v Terstu rozhodnutím sp. zn. 54/2014 RGAC, č. 996/16, stanovil svoji příslušnost, takže by měl český nalézací soud podle čl. 19 odst. 3 nařízení *Brusel II bis* prohlásit svoji nepřislušnost a řízení zastavit (č. l. 483).

III. Obsah napadených rozhodnutí

10. Český nalézací soud ústavní stížností napadeným rozsudkem č. j. 40 Nc 11/2014-500 ze dne 25. 6. 2019 rozhodl následovně: Nezletilého vedlejšího účastníka svěřil do péče matky (výrok I.); stěžovateli (otci) uložil povinnost přispívat na výživu nezletilého 200 EUR měsíčně a dlužné výživné za dobu od 1. 3. 2014 do 30. 6. 2019 v celkové výši 7 370 EUR zaplatit k rukám matky do šesti měsíců od právní moci rozsudku spolu s běžným výživným (výrok II.); návrh matky, aby otci bylo stanoveno výživné na nezletilého zpětně za dobu od 1. 2. 2011 do 28. 2. 2014 zamítl (výrok III.); upravil styk otce s nezletilým s předběžnou vykonatelností tohoto výroku (výrok IV.); řízení o návrhu matky, aby jí byla vrácena rodičovská odpovědnost k nezletilému, zastavil (výrok V). V odůvodnění svého rozhodnutí nalézací soud mimo jiné uvedl, že příslušnost nalézacího soudu vychází z čl. 8 Nařízení, neboť z důkazů jednoznačně vyplývá, že nezletilý má na území České republiky nejméně od věku šesti týdnů obvyklé bydliště (bod 14 napadeného rozsudku). V bodě 24 napadeného rozsudku pak nalézací soud odůvodnil, že s přihlédnutím k čl. 23 písm. b) až f) Nařízení dospěl k závěru, že uznání rozhodnutí italských soudů (ze dne 12. 4. 2017 a 21. 9. 2017) by odporovalo veřejnému pořádku a především by byl ohrožen zájem nezletilého dítěte, které ani nemohlo využít práva být vyslechnuto. Z provedených důkazů podle nalézacího soudu vyplývá, že dítě je vážně nemocné, od útlého věku žije na území ČR ve výhradní péči matky a má zde pravidelnou odbornou léčbu. Nezletilý má v rámci péče, kterou zabezpečuje od jeho narození matka, zajištěno veškeré zázemí, navštěvuje zde základní školu a k péči matky nejsou žádné výhrady.

11. K odvolání stěžovatele a vedlejší účastnice odvolací soud ústavní stížností napadeným rozsudkem rozhodnutí nalézacího soudu v převažující části potvrdil jako věcně správné (výrok I.); ve druhém odstavci výroku II. rozsudek nalézacího soudu

změnil tak, že dlužné výživné za dobu od 1. 3. 2014 do 30. 6. 2020 v celkové výši 9 770 EUR je stěžovatel povinen doplatit k rukám matky do devíti měsíců od právní moci rozsudku (výrok II.). V prvním odstavci výroku IV. nalézacího soudu odvolací soud nově upravil styk otce s nezletilým stanovený nalézacím soudem (výrok III.) a uložil matce povinnost umožnit otcí telefonický kontakt s nezletilým každý sudý pátek v době od 18:00 hodin do 19:00 hodin (výrok IV.). V odůvodnění rozhodnutí odvolací soud mimo jiné uvedl, že nalézací soud při posouzení své příslušnosti správně vycházel z čl. 8 Nařízení, neboť z důkazů jednoznačně vyplynulo, že nezletilý má na území České republiky nejméně od věku šesti týdnů obvyklé bydliště. K námitce litispendence vznesené stěžovatelem odvolací soud v bodě 14 napadeného rozsudku uvedl následující: V projednávané věci otec v posledním roce nezahájil žádné řízení o navrácení dítěte před soudním orgánem smluvního státu, v němž dítě je, tedy před nalézacím soudem. Meritorní rozhodnutí italského soudu, které dosud není v celém rozsahu pravomocné, je třeba respektovat, na druhou stranu je však třeba konstatovat, že obvyklý pobyt nezletilého sám o sobě rozsudek nezakládá. Nevyplývá-li z obsahu spisu, že by se otec domáhal navrácení nezletilého do místa jeho údajně obvyklého bydliště v Itálii před českým soudem, pak v daném případě nastal stav, kdy se otec smířil s přemístěním nezletilého matkou na území České republiky, čímž v podstatě dodatečně vyslovil souhlas s tím, že se protiprávnost pobytu nezletilého na území ČR podle článku 10 Nařízení ruší a obvyklým bydlištěm nezletilého se tímto souhlasem otce stala Česká republika.

IV. Argumentace stěžovatele

12. Argumentaci stěžovatele lze shrnout následovně: Stěžovatel uvádí, že nezletilý je od března 2014 proti jeho vůli neoprávněně držen na území České republiky. Byť Soud pro nezletilé v Trestu rozhodl dne 2. 4. 2014 o okamžitém návratu dítěte do místa bydliště otce, vedlejší účastnice však tuto povinnost nikdy nesplnila. Stěžovatel se domáhal výkonu předmětného italského rozhodnutí o navrácení dítěte zpět do Itálie v návrhu podaném českému nalézacímu soudu, o kterém však nebylo dodnes žádným způsobem rozhodnuto.

13. Stěžovatel tvrdí, že české obecné soudy ve věci rodičovské odpovědnosti rozhodly i přes jím opakovaně vznesenou námitku litispendence. Nesprávný procesní postup českých soudů tak vedl k tomu, že v předmětné věci existují dvě protichůdná soudní rozhodnutí členských států – prvním italský soud vyslovil pozbytí rodičovské zodpovědnosti matky s následným svěřením dítěte do výlučné péče stěžovatele; druhým pak český soud svěřil nezletilého do výlučné péče matky.

14. Podle stěžovatele české soudy rozhodly v projednávané věci v rozporu s čl. 24 nařízení *Brusel II bis*, podle kterého příslušnost soudu členského státu nesmí být přezkoumávána, přičemž hledisko veřejného pořádku uvedené v čl. 23 písm. a) Nařízení nelze uplatnit v případě pravidel pro určení příslušnosti. Obecné soudy podle stěžovatele neaplikovaly příslušná ustanovení nařízení *Brusel II bis* a navazující vnitrostátní právní úpravu aplikovaly v rozporu s jejím „eurokonformním“ výkladem, neboť nezastavily řízení podle § 104 odst. 1 občanského soudního řádu pro neodstranitelný nedostatek podmínek řízení (překážku věci zahájené – litispendence).

15. Stěžovatel konečně uvádí, že argumentace odvolacího soudu ohledně otázky příslušnosti není pravdivá, neboť nevyslovil dodatečný souhlas s přemístěním nezletilého

do České republiky, nýbrž se naopak domáhal jeho navrácení; o jeho návrhu však nalézací soud nerozhodl.

V. Předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní stížnost byla oprávněnou osobou podána včas [§ 72 odst. 3 č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], a není nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona; stěžovatel je řádně zastoupen advokátkou (§ 30 odst. 1 téhož zákona) a Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný.

VI. Vyjádření k ústavní stížnosti

17. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval účastníky řízení a vedlejší účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti stěžovatele vyjádřili.

VI.1 Vyjádření obecných soudů

18. Odvolací soud ve vyjádření předně odkázal na odůvodnění svého rozsudku. Bydliště nezletilého vždy bylo a nadále je v Brně, nezletilý Itálii v posledních sedmi letech ani nenavštívil, natož aby uměl italsky nebo slovinsky, otce zná pouze z nepravdělně realizovaných asistovaných styků. Představa, že by nezletilý byl předán do výchovy otce v Itálii, je podle odvolacího soudu naprosto iluzorní a z podané ústavní stížnosti není ani zřejmé, zda si to otec vůbec přeje; takový postup by byl nespravedlivý a odporoval by přirozenoprávním normám i obecnému lidskému citění. Obvyklé bydliště nezletilého nikdy nebylo jinde než v Brně, a proto je jurisdikce českého soudu dána i při vědomí norem mezinárodního práva soukromého. Odvolací soud konečně uvedl, že ve svém závěrečném návrhu u jednání odvolacího soudu dne 10. 6. 2020 otec výslovně navrhl, aby nezletilý zůstal u matky. Z rozsudků obecných soudů rovněž plyne, že nezletilý trpí závažným onemocněním, jehož léčbu řádně a po všech stránkách svědomitě zabezpečuje matka, podle zprávy klinického psychologa má nezletilý kladný vztah k matce i její rodině a jsou u něj v popředí výrazné obavy z otce a z toho, že jej unese.

19. Nalézací soud se vyjádřil, že jeho mezinárodní příslušnost byla založena podle čl. 8 Nařízení, jelikož obvyklým bydlištěm nezletilého byla Česká republika, kde žije společně se svojí matkou od 1,5 měsíce svého věku. Podle nalézacího soudu ÚMPOD obdržel prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti Italské republiky žádost otce o navrácení nezletilého do Itálie ve smyslu Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí ze dne 25. 10. 1980 (dále jen „Haagská úmluva“); žádost však nebyla nalézacímu soudu postoupena a žaloba ve smyslu § 478 zákona o zvláštních řízeních soudních dosud nebyla otcem podána. Nalézací soud dále uvedl, že Soud pro nezletilé v Terstu usnesením ze dne 2. 4. 2014, č. j. 54 2014 RGAC, č. 598/14, sice uložil matce, aby se navrátila do místa bydliště otce v Itálii se zákazem vystěhování dítěte za účelem následování matky a byla jí pozastavena rodičovská odpovědnost a nezletilý byl svěřen do péče otce; ačkoliv se otec domáhal výkonu tohoto rozhodnutí, nebylo k němu nalézacím soudem přihlíženo s odkazem na čl. 23 Nařízení.

20. Nalézací soud dále uvedl, že i přes existenci rozhodnutí italského soudu otec aktivně spolupracoval s nalézacím soudem od počátku řízení, tj. od 18. 2. 2014, podával návrhy, předkládal důkazy a plnil nařízená předběžná opatření. Námitku litispendence vznesl otec

až po více než 5 letech od zahájení řízení a do té doby bez výhrad využíval český justiční systém a požadoval po nalézacím soudu, aby rozhodoval o jeho návrzích. Podle nalézacího soudu lze jednání otce považovat za udělení souhlasu s místní příslušností nalézacího soudu pro rozhodování ve věcech péče soudu o nezletilé. Nalézací soud poukazuje na to, že i když předmětné řízení nejprve přerušil s ohledem na probíhající řízení ve stejné věci před italskými obecnými soudy, těmi nebylo dlouhodobě ve věci rozhodováno, takže nalézací dospěl soud k závěru, že je v zájmu nezletilého, aby v řízení před ním bylo pokračováno, a to i s ohledem na splnění podmínek mezinárodní příslušnosti podle čl. 8 Nařízení. Při jednání dne 25. 4. 2019 právní zástupkyně otce požadovala, aby bylo vyčkáno na rozhodnutí Nejvyššího kasačního soudu v Itálii, a nato byli účastníci poučeni o místní příslušnosti nalézacího soudu, který o pravomocném skončení řízení před italskými soudy nebyl do dnešního dne informován. Podle nalézacího soudu je v zájmu nezletilého dítěte rozhodovat ve věci péče co nejrychleji a nejšetrněji ve vztahu k jeho osobě.

VI. 2 Vyjádření Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a kolizního opatrovníka

21. ÚMPOD (jakožto opatrovník nezletilého vedlejšího účastníka v řízení o ústavní stížnosti) ve svém vyjádření uvedl, že je podle něj ústavní stížnost stěžovatele důvodná. Nalézací soud sice správně předmětné řízení nejprve přerušil podle čl. 19 odst. 2 nařízení *Brusel II bis*, nejpozději po vydání rozhodnutí Soudu pro nezletilé v Terstu ze dne 15. 6. 2016 (ve kterém daný soud rozhodl o své mezinárodní příslušnosti) se však měl prohlásit za nepřislušný a řízení zastavit podle čl. 19 odst. 3 Nařízení. Právě uvedené podle ÚMPOD platí navzdory tomu, že podle informací dostupných ve spisové dokumentaci nezletilý vedlejší účastník s velkou pravděpodobností obvyklé bydliště (jak je definuje právní úprava, k ní se vztahující judikatura i postoje nauky) v Itálii neměl, takže nebyly splněny podmínky pro založení mezinárodní pravomoci italských soudů podle čl. 8 Nařízení. Nesouhlas se závěry italských soudů o místu obvyklého bydliště nezletilého byl vyjádřen v řízení před italskými soudy, vyčerpáním všech opravných prostředků se stal závěr o mezinárodní příslušnosti italských soudů formálně závazný a jako takový je třeba jej, byť i s nelibostí, respektovat. Soud členského státu, který ve věci zahájil řízení jako první, má prioritu v učinění závazného názoru na to, kde se nachází místo obvyklého bydliště dítěte. Nalézací soud podle ÚMPOD v bodě 24 napadeného rozsudku dostatečně a v souladu s požadavky unijního práva neodůvodnil svůj závěr o neuznání italských rozhodnutí z důvodu ochrany veřejného pořádku ve smyslu čl. 23 písm. a) Nařízení. Z pohovoru, který ÚMPOD s nezletilým provedl, vyplývá, že pro nezletilého je primární pečující osobou matka; ke kontaktu s otcem se dítě v současné době staví odmítavě.

22. Úřad městské části města Brna, Brno – Slatina, odbor sociální péče, který nezletilého vedlejšího účastníka zastupoval jako kolizní opatrovník v řízení před obecnými soudy, ve vyjádření k ústavní stížnosti bez dalšího sdělil, že napadená rozhodnutí jsou v nejlepším zájmu dítěte a místně příslušné pro rozhodování ve věci výkonu rodičovské odpovědnosti k nezletilému jsou české soudy.

VI. 3 Vyjádření vedlejší účastnice

23. Rozsáhlé vyjádření vedlejší účastnice lze shrnout následovně: Vedlejší účastnice předně považuje ústavní stížností napadené rozsudky za věcně správné a vydané

v souladu s českými právními předpisy i předpisy Evropské unie; daná rozhodnutí nejsou zatížena vadou litispendence.

24. Ke skutkovému stavu matka uvádí, že nezletilý vedlejší účastník žije od věku šesti týdnů nepřetržitě s matkou v Brně, nikdy nežil v Itálii a nikdy tam ani nepobýval po dobu delší než tři měsíce; skutečnost, že nezletilý má obvyklé bydliště v Brně, vyplývá z provedených důkazů. Vedlejší účastnice uvádí, že nezletilý trpí vážným onemocněním ledvin a je v jeho nejlepším zájmu, aby byl i nadále v péči matky a léčen v rámci českého zdravotnictví. Stěžovatel podle vedlejší účastnice není schopen se o dítě postarat, a dokonce popírá jeho závažný zdravotní stav. Matku otec zároveň obviňuje, že nechce pracovat, sám však nepřispívá na výživu ani podle rozhodnutí českých soudů, ani podle rozhodnutí soudů italských. Do roku 2014 probíhal styk stěžovatele s nezletilým (až na výjimky) standardně. Dne 1. 2. 2014 však stěžovatel převzal nezletilého od matky se sdělením, že s ním jde na procházku okolo domu v Brně a že za chvíli přijdou zpět; stěžovatel však dítě v určený čas nevrátil, naložil je do auta a cestou zavolal matce, že jedou do Itálie, kde zahájil soudní spor o svěřeni nezletilého do jeho péče. Podle vedlejší účastnice je evidentní, že stěžovatel podal návrh k italskému soudu na základě živých tvrzení a ještě před cestou do Brna. Vedlejší účastnice tvrdí, že se za své přítomnosti v Itálii od 2. 2. 2014 (tj. před tím, než odvezla nezletilého zpět do ČR) neúčastnila žádného soudního jednání, žádné soudní rozhodnutí jí nebylo doručeno, o existenci návrhů stěžovatele se dozvěděla až s časovým odstupem.

25. Následně vedlejší účastnice ve svém vyjádření podrobně popisuje řízení před italskými soudy, které podle ní připomíná „*dialog s hluchými či tupými*“ (str. 10 vyjádření). I přesto, že vedlejší účastnice předložila italským soudům shodné důkazy jako v řízení před českými soudy, italské soudy navrhované důkazy matky neprovedly a nedospěly k závěru, že obvyklé bydliště nezletilého je v ČR. Italské soudy rozhodovaly způsobem, který je v České republice nemyslitelný, neboť rozhodovaly na základě živých tvrzení stěžovatele, aniž by byla podpořena důkazy; zároveň nevzaly v úvahu české realie (zdravotní a sociální zabezpečení matek). O poměrech nezletilého jsou oprávněny a povinny rozhodovat jen české soudy. Nejsou-li italské soudy příslušné, nemůže podle stěžovatelky nastat překážka litispendence; rozhodly-li italské soudy v dané věci, jsou jejich rozhodnutí vadná pro nesplnění podmínek řízení. V dané věci je irelevantní dřívější zahájení opatrovnického řízení u italských soudů, podstatná je příslušnost soudu podle nařízení *Brusel II bis*, která je dána ve prospěch českého nalézacího soudu. Nalézací soud neměl podle matky opatrovnické řízení vůbec přerušovat, měl v řízení pokračovat podle § 103 a § 104a odst. 1 občanského soudního řádu a rozhodnout o úpravě poměrů ihned; namísto toho v řízení pokračoval až na základě podání vedlejší účastnice, kterým se domáhala vydání rozhodnutí ve věci. Příslušnost italských soudů nemůže být určena rozhodnutím Soudu pro nezletilé v Terstu ze dne 15. 6. 2016 sp. zn. 54/2014 RGAC, č. 996/16, a pokud by tak italský soud postupoval, jednal by v rozporu se shora citovanými mezinárodně-právními předpisy. V rozhodnutí Soudu pro nezletilé v ze dne 12. 4. 2017 je uvedeno, že se předpokládá, že nezletilý začne trávit určitá období v Itálii až do postupného ustálení pobytu u obou rodičů s předpokladem následných dlouhých pobytů dítěte v Itálii; takové opatření je však nerealizovatelné a proti zájmu dítěte vzhledem k tomu, že nezletilý chodí v ČR do školy, neumí italsky ani slovinsky a vyžaduje to jeho zdravotní stav. Vedlejší účastnice bez dalšího uvádí, že čl. 19 Nařízení není v dané věci použitelný a překážka litispendence nemůže nastat u soudního řízení vedeného v rozporu s právními předpisy.

26. Vedlejší účastnice konečně ve svém vyjádření Ústavní soud žádá, aby při rozhodování o režimu styku nezletilého s otcem byl zjištěn názor nezletilého tak, jak bylo judikováno v nálezu sp. zn. IV. ÚS 3900/14 ze dne 4. 11. 2015 (N 193/79 SbNU 199).

VII. Replika stěžovatele

27. K vyjádření odvolacího soudu stěžovatel uvedl, že nepovažuje za nutné specifikovat, jak si úpravu výchovy a výživy nezletilého představuje, jelikož ohledně úpravy rodičovské odpovědnosti již pravomocné a vykonatelné rozhodnutí bylo vydáno italskými soudy. Skutečnost, že nezletilý v posledních šesti letech Itálii nenavštívil, natož aby uměl italsky nebo slovinsky, je společně s chováním a jednáním matky důsledkem rozhodovací praxe českých obecných soudů, neboť se nepodařilo italská, ba dokonce ani česká soudní rozhodnutí (předběžně) upravující styk stěžovatele s nezletilým vykonat.

28. K vyjádření nalézacího soudu stěžovatel uvedl, že řízení o výkon rozhodnutí italského soudu prvního stupně ze dne 2. 4. 2014 o navrácení nezletilého zpět do Itálie není doposud právně konformně skončeno; nalézací soud advokátce stěžovatele dne 13. 2. 2015 pouze zaslal sdělení, že „*nebyla dána příslušnost italského soudu k vydání rozhodnutí o navrácení*“ bez odkazu na čl. 23 Nařízení a s konstatováním, že se návrhem soud „*nebude zabývat*“. Stěžovatel nesouhlasí s názorem nalézacího soudu, který aktivní spolupráci stěžovatele od počátku řízení (podávání návrhů, předkládání důkazů a plnění předběžných opatření) považuje za udělení souhlasu s místní příslušností; plnění procesních povinností není možné klást k tíži účastníkovi, či z toho dokonce vyvozovat udělení souhlasu s místní příslušností. Nepravdivé je podle stěžovatele tvrzení nalézacího soudu ohledně vznesení námitky litispendence stěžovatelem až po více než pěti letech od zahájení řízení, jelikož námitka byla vznesena na prvním jednání ve věci, tj. dne 9. 4. 2015; zkoumání podmínek řízení je nadto podle § 103 občanského soudního řádu povinností soudu ze zákona, a to kdykoliv v průběhu řízení.

29. Jelikož vedlejší účastnice argumentaci k řešení překážky litispendence nepřináší, nepovažuje stěžovatel za podstatné se k její argumentaci vyjadřovat. Se závěry ÚMPOD se pak stěžovatel ztotožňuje.

VIII. Upuštění od ústního jednání

30. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu zvážil, zda ve věci není třeba konat ústní jednání; dospěl k závěru, že by to nepřispělo k dalšímu objasnění věci, než jak se s ní Ústavní soud seznámil z vyžádaných spisů a podání účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

IX. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

31. Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti a k zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů je povolán výhradně tehdy, nebyl-li z jejich strany dodržen ústavní rámec.

32. Ustanovení čl. 4 Ústavy je třeba vykládat ve světle čl. 1 odst. 2 a čl. 10a Ústavy tak, že povinností soudní moci (včetně Ústavního soudu) je v rámci poskytování ochrany základním právům a svobodám dbát na dodržování závazků, které pro Českou republiku

vyplývají z práva EU; zvláště významné je to v případě závazků plynoucích z Listiny základních práv Evropské unie, která je lidskoprávním katalogem a Ústavní soud ji považuje za součást referenčního rámce přezkumu v řízení o ústavních stížnostech [viz nález sp. zn. I. ÚS 387/20 ze dne 26. 5. 2020, bod 46; či nález sp. zn. II. ÚS 78/19 ze dne 24. 1. 2020, bod 11]. Soudní moc má povinnost interpretovat a aplikovat vnitrostátní právo eurokonformním způsobem a porušení této povinnosti je Ústavním soudem považováno za porušení čl. 1 odst. 2 ve spojení s čl. 10a a čl. 4 Ústavy, jakož i práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny [viz nález sp. zn. I. ÚS 615/17 ze dne 10. 8. 2017 (N 148/86 SbNU 485), 71; nález sp. zn. II. ÚS 2778/19 ze dne 5. 11. 2019; či nález sp. zn. I. ÚS 945/20 ze dne 16. 12. 2020].

33. Způsob aplikace unijního práva jako bezprostředně použitelného je především v kompetenci obecných soudů, které mají v případě pochybností možnost, případně i povinnost obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie s předběžnou otázkou podle čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie [viz bod 48 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 ze dne 27. 3. 2008 (N 60/48 SbNU 873; 257/2008 Sb.); či bod 44 nálezu sp. zn. I. ÚS 945/20]. Ačkoliv Ústavní soud není oprávněn autoritativně vykládat unijní právo ani bezprostředně kontrolovat jeho dodržování, neznamená to, že by z ochrany, kterou poskytuje ústavně zaručeným právům a svobodám, byly vyloučeny všechny případy, v nichž vnitrostátní soudy nesprávně aplikují unijní právo, naopak porušení ústavně zaručených základních práv či svobod může spočívat právě v takové nesprávné aplikaci (bod 26 nálezu sp. zn. II. ÚS 2522/19 ze dne 10. 12. 2020). Výklad unijního práva obecnými soudy nikdy nesmí být svévolný či neudržitelný ani tam, kde povinnost položit předběžnou otázku nevzniká (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2224/19 ze dne 19. 11. 2019).

34. Z judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že námitka, kterou účastník řízení vznesl, musí být v odůvodnění soudních rozhodnutí zásadně vypořádána, a to úměrně k její relevanci [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1895/14 ze dne 10. 3. 2015 (N 52/76 SbNU 717)]. Povinnost řádně odůvodnit své rozhodnutí pro soudy neznamená nutnost detailně odpovědět na každý argument účastníka řízení; její rozsah se liší podle druhu rozhodnutí a konkrétních okolností případu (srov. např. rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 1. 1999 ve věci *García Ruiz proti Španělsku*, stížnost č. 30544/96, bod 26). Porušením práva na spravedlivý proces může být zejména stereotypní či automatizované odůvodnění určitých typů rozhodnutí či nereagování soudu na tvrzení, která si vyžadují specifickou odpověď, neboť jsou pro výsledek řízení rozhodující; taková tvrzení vyžadují explicitní a jasnou odpověď soudu vždy (srov. rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. 7. 2017 ve věci *Moreira Ferreira proti Portugalsku č. 2*, stížnost č. 19867/12, bod 84). Úplné nereagování na námítky není porušením práva na spravedlivý proces jen tehdy, jde-li o námítky, které by ve světle soudem učiněných skutkových zjištění zjevně nemohly obstát či výsledek řízení změnit, jakož i námítky zjevně irelevantní, zjevně neopodstatněné, mající zneužívající povahu či jinak nepřijatelné vzhledem k jednoznačné právní úpravě či praxi (body 30-31 nálezu sp. zn. II. ÚS 2522/19).

35. Z argumentace účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení je patrné, že pro posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti je klíčové zhodnotit, zda byl nalézací soud mezinárodně příslušný k rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti podle unijních pravidel vyjádřených v nařízení *Brusel II bis* a zda odůvodnění obecných soudů ohledně mezinárodní příslušnosti z ústavněprávního hlediska obstojí. Ústavní soud proto nejprve

shrnuje obecná východiska týkající se problematiky příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech rodičovské zodpovědnosti [IX. 1], která následně aplikuje na stěžovatelův případ [IX. 2].

IX. 1 Obecná východiska týkající se problematiky příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech rodičovské zodpovědnosti

36. Problematika příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech rodičovské zodpovědnosti je na unijní úrovni upravena v nařízení *Brusel II bis*. Cílem předmětné unijní úpravy je vytvoření společného soudního prostoru zahrnujícího členské státy Evropské unie, který je založen zejména na dvou základních principech (viz body 21 a 33 odůvodnění Nařízení). Zprv, uznání a výkon rozhodnutí vydaných v členském státě by měly být založeny na zásadě vzájemné spolupráce a důvěry; v zájmu principu právní jistoty a předvídatelnosti rozhodování by důvody pro neuznání měly být omezeny na nezbytné minimum. Zadruhé, Nařízení musí být interpretováno v souladu se základními právy garantovanými Listinou základních práv Evropské unie, a to zejména s čl. 7 (respektování soukromého a rodinného života) a s čl. 24 (práva dítěte).

37. Systematikou Nařízení a vztahem unijní úpravy s Haagskou úmluvou se Ústavní soud podrobně zabýval ve výše citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 387/20, na který lze v tomto smyslu plně odkázat (viz zejména body 53-73). Pro projednávanou věc jsou rozhodná následující východiska:

38. Podle čl. 8 odst. 1 Nařízení soudy členského státu jsou příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu.

39. Příslušnost soudu musí být v souladu s čl. 16 Nařízení určena „v době podání žaloby“, tzn. v okamžiku, kdy byl návrh na zahájení řízení podán k tomuto soudu (viz bod 53 rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 15. 2. 2017 ve věci C- 499/15 *Wa V proti X*). V tomto smyslu je třeba zdůraznit, že jakmile bylo zahájeno řízení u příslušného soudu, ponechává si tento soud zásadně příslušnost i v případě, že dítě získá v průběhu řízení obvyklé bydliště v jiném členském státě (podle zásady „*perpetuatio fori*“). Změna obvyklého bydliště dítěte během probíhajícího řízení tedy sama o sobě neznamená změnu příslušnosti v projednávané věci (viz Praktický průvodce pro uplatňování nařízení Brusel IIa. Evropská komise, 2015, str. 27). Je-li to však v zájmu dítěte, umožňuje čl. 15 Nařízení soudu příslušnému rozhodnout ve věci samé postoupit danou věc k projednání vhodněji umístěnému soudu.

40. Podle čl. 10 Nařízení jsou v případech neoprávněného odebrání nebo zadržení dítěte příslušné soudy členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým neoprávněným odebráním nebo zadržením, ledaže jsou splněny určité podmínky stanovené tímto ustanovením (byl dán souhlas k odebrání nebo zadržení, nebo dítě mělo bydliště v jiném členském státě po dobu nejméně jednoho roku poté, co se osoba, orgán nebo jiný subjekt mající právo péče o dítě dozvěděla nebo se měla dozvědět místo, kde se dítě nachází, dítě si ve svém novém prostředí zvyklo a do jednoho roku poté, kdy se nositel práva péče o dítě dozvěděl nebo se měl dozvědět místo pobytu dítěte, nebyla podána žádost o navrácení dítěte u příslušných orgánů členského státu, kam bylo dítě odebráno nebo kde je zadržováno, a další).

41. Příslušnost ve věcech rodičovské odpovědnosti tedy v první řadě náleží soudům členského státu, v němž má dotčené dítě své obvyklé bydliště v okamžiku zahájení řízení; z důvodu své geografické blízkosti jsou tyto soudy obecně schopny nejlépe posoudit, co odpovídá nejlepšímu zájmu dítěte (viz bod 36 rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 23. 12. 2009 ve věci C-403/09 PPU *Detiček*). Účelem čl. 10 Nařízení je omezit možnosti přesunu příslušnosti ze soudů členského státu původu na soudy členského státu, do kterého dítě bylo neoprávněně přemístěno v případech únosu. Pravidlo stanovené v čl. 10 Nařízení se použije pouze v případě, kdy mělo dítě skutečně obvyklé bydliště v jiném členském státě, než do kterého bylo odebráno či ve kterém bylo zadrženo. Jinými slovy, nemělo-li dítě obvyklé bydliště (ve smyslu Nařízení) v členském státě, ze kterého bylo odebráno, národní soudy takového státu si nemohou zachovat jurisdikci ve věcech rodičovské zodpovědnosti, neboť ji původně ani neměly.

42. Nařízení *Brusel II bis* dále upravuje tzv. překážku litispendence (věci zahájené). Je-li podle čl. 19 odst. 2 Nařízení řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti ke stejnému dítěti v téže věci zahájeno u soudů různých členských států, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než je určena příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první. Pokud je podle čl. 19 odst. 3 Nařízení následně určena příslušnost soudu, který zahájil řízení jako první, prohlásí se soud, jež řízení zahájil později, za nepřislušný ve prospěch tohoto soudu; v takovém případě může strana, která podala návrh u soudu, který zahájil řízení později, podat tento návrh u soudu, jež zahájil řízení jako první.

43. Účelem pravidel upravujících překážku litispendence uvedených v článku 19 Nařízení je zamezit souběžným řízením před soudy různých členských států a rozporům v rozhodnutích, které by z nich mohly vyplynout; v tomto smyslu má úprava zavést jasný a účinný mechanismus, který je založený na chronologickém pořadí, v němž byla řízení u soudů zahájena (viz body 29-30 rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 6. 10. 2015 ve věci C- 489/14 *A proti B*). Předmětná úprava je tak vyjádřením principu *prior tempore, potior iure* (tj. „dřívější časem, silnější právem“). Cílem unijní úpravy je zavést jednoduchá, jasná a předvídatelná pravidla pro určení mezinárodní příslušnosti, která by zabránila vedení dlouhých a nákladných sporů ohledně vhodnosti a lepší vybavenosti fóra v rámci Evropské unie.

44. Je nutné zdůraznit, že soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, nemá žádnou diskreci ohledně postupu podle čl. 19 Nařízení, tzn. pravidla o přerušení a případném prohlášení nepřípustnosti mají imperativní charakter. Rozhodnout o své příslušnosti může pouze soud, který zahájil řízení jako první. Soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, je rozhodnutím prvního soudu vázán a nesmí žádným způsobem přezkoumávat jeho správnost či zákonnost (srov. MAGNUS, U. A MANKOWSKI, P. *Brussels IIbis-Commentary*. Cologne: Otto Schmidt, 2017, s. 238-269). Jinými slovy, soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, se nesmí chovat jako „odvolací soud“ ve vztahu k soudu, který zahájil řízení jako první. Naopak „druhý soud“ musí podle pravidel Nařízení přijmout závěry „prvního soudu“ ohledně obvyklého bydliště dítěte.

45. Konečně je třeba poukázat na pravidla uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Podle čl. 21 Nařízení jsou rozhodnutí vydaná v některém členském státě (ve věcech rodičovské zodpovědnosti) v jiných členských státech uznávána, aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení; kterákoliv dotčená osoba může požádat o vydání rozhodnutí o uznání nebo neuznání rozhodnutí vydaného v jiném

členském státu. Rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti se v souladu s čl. 23 Nařízení neuzná mimo jiné pro rozpor s veřejným pořádkem (*ordre public*) členského státu, v němž je o uznání žádáno, jestliže bylo rozhodnutí, s výjimkou naléhavých případů, vydáno, aniž mohlo dítě využít práva být vyslechnuto, či pro neslučitelnost s jiným rozhodnutím (viz výslovné znění uvedeného článku).

46. Důvody, pro které lze odmítnout uznání rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti, musí být vykládány restriktivně, neboť představují překážku uskutečnění jednoho ze základních cílů uvedeného nařízení – unijního systému založeného na zásadě vzájemné důvěry. Použití ustanovení o veřejném pořádku obsaženého v čl. 23 písm. a) Nařízení přichází v úvahu pouze v případě, že by s přihlédnutím k nejlepším zájmům dítěte uznání rozhodnutí vydaného v jiném členském státě nepřijatelným způsobem narušovalo právní řád členského státu, v němž se o uznání žádá, neboť by byla dotčena nějaká základní zásada; takový zásah by musel představovat zjevné porušení právního pravidla považovaného v právním řádu členského státu, v němž se o uznání žádá, za zásadní (viz bod 39 rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. 11. 2015 ve věci C-455/15 PPU *P proti Q*). Je však nutné zdůraznit, že podle čl. 24 nařízení *Brusel II bis* nesmí být přezkoumávána příslušnost soudu členského státu původu; hledisko veřejného pořádku uvedené v čl. 23 písm. a) Nařízení tak nelze uplatnit v případě pravidel pro určení příslušnosti stanovených v člancích 3 až 14 Nařízení. Aby byl zároveň respektován zákaz přezkoumávání rozhodnutí vydaného v jiném členském státě ve věci samé, stanovený v čl. 26 Nařízení, musel by zásah představovat – s přihlédnutím k nejlepším zájmům dítěte – zjevné porušení právního pravidla považovaného v právním řádu státu, v němž se o uznání žádá, za zásadní, nebo práva, které je v tomto právním řádu uznáváno za základní (viz bod 44 rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. 7. 2015 ve věci C- 681/13 *Diageo Brands*). Soud státu, v němž se o uznání žádá, však nemůže odmítnout uznat rozhodnutí vydané v jiném členském státě pouze z toho důvodu, že má za to, že v tomto rozhodnutí bylo vnitrostátní právo nebo unijní právo použito nesprávně (viz bod 46 rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. 11. 2015 ve věci C-455/15 PPU *P proti Q*).

IX. 2 Aplikace obecných východisek na projednávaný případ

47. Jak vyplývá ze shora popsaného procesního vývoje (body 2-11), ve věci rodičovské zodpovědnosti k nezletilému byla zahájena paralelní řízení u obecných soudů v Itálii i České republice – takový stav je z hlediska předvídatelnosti, funkčnosti unijního justičního prostoru, a zejména předního zájmu dítěte nežádoucí. Jak je patrné ze všech rozhodnutí, italské opatrovnické soudy a české obecné soudy měly od počátku „sporu“ diametrálně odlišné názory ohledně obvyklého bydliště nezletilého.

48. V projednávané věci je zásadní, že nalézací soud usnesením č. j. 40 Nc 11/2014-111 ze dne 9. 4. 2015 řízení ve věci návrhu matky přerušil. Nalézací soud, jakožto soud, u něhož bylo řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti k nezletilému zahájeno později, tedy učinil „první krok“ v souladu s čl. 19 odst. 2 Nařízení. Soud pro nezletilé v Terstu dne 15. 6. 2016 rozhodnutím sp. zn. 54/2014 RGAC, č. 996/16, bezpochyby stanovil svoji příslušnost pro řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti ve smyslu čl. 8 nařízení *Brusel II bis*. Jak vyplývá ze spisu, český nalézací soud byl na předmětné rozhodnutí upozorněn ÚMPOD, nicméně svoji nepřislušnost podle čl. 19 odst. 3 Nařízení neprohlásil, v řízení pokračoval a vydal v něm meritorní rozhodnutí.

49. Ústavní soud dospěl k závěru, že právě uvedený postup nalézacího soudu z ústavněprávního hlediska neobstojí. Byť stěžovatel námitku litispendence vznášel od počátku řízení ve věci a byť byl nalézací soud povinen postupovat podle čl. 19 odst. 3 Nařízení, v průběhu řízení ani v konečném rozsudku ve věci nalézací soud žádným způsobem neobjasnil, proč nepostupoval podle daného mandatorního pravidla.

50. V bodě 24 napadeného rozsudku nalézací soud uvedl, že „*vycházeje analogicky [...] s přihlédnutím k písm. b) až f) čl. 23 Nařízení*“, nelze rozhodnutí italského soudu ve věci uznat pro rozpor s veřejným pořádkem a pro ohrožení nejlepšího zájmu dítěte. Uvedený závěr neobstojí z několika důvodů.

51. Z rozhodnutí nalézacího soudu není zřejmé, zda měl nalézací soud řízení před italskými soudy za skončené či nikoliv. Fáze uznání a výkonu rozhodnutí jiného členského státu může nastat teprve tehdy, je-li příslušné řízení ve věci rodičovské odpovědnosti pravomocně skončeno. Nalézací soud v bodě 2 napadeného rozsudku uvedl, že řízení před italskými soudy nebylo „*dosud skončeno*“. Měl-li však nalézací soud v době rozhodnutí za to, že řízení před italskými soudy stále probíhá, nemohl rozhodovat o uznání či neuznání předmětných rozhodnutí, naopak měl prohlásit podle čl. 19 odst. 3 Nařízení svoji nepřislušnost a řízení zastavit.

52. I pokud by měl nalézací soud řízení před italskými soudy již za skončené, nelze jeho postup považovat za souladný s právem EU ani s ústavním pořádkem. Nalézací soud v rozporu s čl. 19 odst. 3 Nařízení neprohlásil svoji nepřislušnost poté, co se v červnu 2016 dozvěděl o rozhodnutí Italského soudu v Terstu ze dne 15. 6. 2016, kterým daný soud rozhodl o své příslušnosti pro rozhodnutí ve věci ve smyslu čl. 8 Nařízení. Namísto toho nalézací soud „*vyčkal*“ na vydání meritorního rozhodnutí italskými soudy, aby je mohl následně „*věcně*“ přezkoumat; nadto svoje rozhodnutí o neuznání italských rozhodnutí neodůvodnil řádně. Nalézací soud totiž v odůvodnění rozhodnutí odpovídajícím způsobem neidentifikoval důvod uvedený v čl. 23 Nařízení, na základě kterého italská rozhodnutí neuznal. Jak je uvedeno výše, neuznání rozhodnutí jiného členského státu představuje výjimku z pravidla a takový krok je třeba pečlivě odůvodnit.

53. Obdobně neobstojí odůvodnění odvolacího soudu. Ani odvolací soud se ve svém rozhodnutí žádným způsobem nezabýval tím, proč nebylo opatrovnícké řízení zastaveno pro překážku litispendence podle čl. 19 odst. 3 Nařízení. Jak je uvedeno výše (bod 11), odvolací soud k námitce stěžovatele uvedl, že „*rozsudek italského soudu sice platí, nicméně obvyklý pobyt nezletilého sám o sobě nijak nezakládá*“ a že „*[r]ozhodnutí italského soudu, které dosud není v celém rozsahu pravomocné, je třeba respektovat*“. Taková argumentace je však v protikladu se závěry nalézacího soudu o neuznání rozhodnutí italských soudů pro rozpor s veřejným pořádkem a zájmem nezletilého. Zároveň odkaz odvolacího soudu na čl. 10 Nařízení se v daném ohledu míjí podstatou věci. K posouzení naplnění podmínek příslušnosti podle čl. 10 Nařízení a skutečnosti, zda jde o případ neoprávněného odebrání, byl kompetentní italský soud, který zahájil řízení jako první. Svým postupem odvolací soud zpochybnil posouzení příslušnosti italským soudem tak, jak je provedl dne 15. 6. 2016, a neoprávněně se choval jako „*odvolací soud*“ vůči Soudu pro nezletilé v Terstu.

54. Z napadených rozhodnutí českých obecných soudů je zřejmé, že nesouhlasí se způsobem, jakým italské soudy posoudily otázku své příslušnosti ve smyslu čl. 8 a násl. nařízení *Brusel II bis*. V tomto ohledu je nicméně nutné dát za pravdu ÚMPOD

(viz bod 21), že, byť třeba s nelibostí, české obecné soudy měly rozhodnutí italských soudů o příslušnosti pro rozhodnutí ve věci respektovat. Soud členského státu, který ve věci zahájil řízení jako první, má prioritu v učinění závazného názoru na to, kde se nachází místo obvyklého bydliště dítěte, a jeho rozhodnutí nelze podle čl. 24 Nařízení přezkoumávat; hledisko veřejného pořádku uvedené v čl. 23 písm. a) Nařízení přitom nelze uplatnit v případě pravidel pro určení příslušnosti.

55. Ústavní soud rozumí snaze obecných soudů rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte. Z judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že v rozhodnutích týkajících se dětí musí být prvořadý jejich nejlepší zájem, ačkoli zájem rodičů, zejména právo na pravidelný kontakt s dítětem, zůstávají relevantním hlediskem při vyvažování dotčených zájmů (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 7. 2010 ve věci *Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku*, č. stížnosti 41615/07, § 134). Obdobně Ústavní soud souhlasí s obecnými soudy v tom, že ve věcech týkajících se nezletilých musí soudy postupovat bezodkladně, protože plynutí času může mít nenapravitelné důsledky pro vztahy mezi dítětem a rodičem, který s ním nežije [srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 11. 2009 ve věci *R. R. proti Rumunsku (č. 1)*, č. stížností 1188/05, § 171]. V nejlepším zájmu dítěte však není, aby existovala dvě protichůdná rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti a aby nebylo postaveno najisto, které z nich má přednost. Obecné soudy proto musí nejlepší zájem dítěte zohlednit zákonným způsobem a v rámci svých pravomocí tak, aby byla funkčnost společného justičního prostoru členských států Evropské unie zachována, což ostatně bude ku prospěchu a k právní jistotě nezletilého, otce i matky.

56. Jelikož se obecné soudy nevypořádaly žádným způsobem s námitkou stěžovatele ohledně překážky litispence a pominuly zároveň imperativní pravidlo čl. 19 odst. 3 Nařízení, postupovaly svévolně a zatížily svoje rozhodnutí vadou nepřezkoumatelnosti, čímž porušily právo stěžovatele na spravedlivý proces.

57. Nad rámec výše uvedeného Ústavní soud uvádí, že z předložených vyjádření vyplývá, že Nejvyšší kasační soud v Římě dovolání stěžovatele usnesením ze dne 7. 6. 2019 zamítl. Je-li tato informace pravdivá, je nutné považovat opatrovnické řízení před italskými soudy za skončené. Aby překážka litispence v této situaci existovala, je nutno, aby zahájená řízení probíhala souběžně u soudů různých členských států (viz bod 37 rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 6. 10. 2015 ve věci *C- 489/14 A proti B*). V opačném případě čl. 19 odst. 3 Nařízení již nelze aplikovat a posouzení konečného rozhodnutí ve věci je třeba provést podle pravidel uznání a výkonu podle čl. 21 a násl. nařízení *Brusel II bis*.

58. Ústavnímu soudu zároveň neuniklo, že vedlejší účastnice se po vydání meritorních rozhodnutí italskými soudy domáhala podáním ze dne 30. 10. 2017 (doplněným do protokolu dne 21. 12. 2017), aby jí byla navracena rodičovská odpovědnost a aby byl nezletilý svěřen do její péče.

59. Obecné soudy budou v dalším řízení předně muset posoudit, zda mohou být předmětná meritorní rozhodnutí italských soudů uznána (k tomu viz zejména bod 46). V případě, že tomu tak nebude, mohou nadále rozhodnout o původním návrhu vedlejší účastnice ze dne 18. 2. 2014. V případě, že nebude dán důvod pro neuznání italských rozhodnutí, budou se muset obecné soudy dále zabývat pozdějším návrhem stěžovatelky (ze dne 30. 10. 2017) a zkoumat, zda v důsledku běhu času neexistují takové skutečnosti,

resp. zda se nezměnily poměry tak, že je nutné znovu rozhodnout ve věci rodičovské odpovědnosti (srov. § 909 občanského zákoníku a § 475 zákona o zvláštních řízeních soudních). Rozhodnutí o rodičovské odpovědnosti (včetně rozhodnutí o mezinárodní příslušnosti) totiž není v čase absolutně neměnné, a proto je nutné existenci překážky věci pravomocně rozsouzené (*res iudicata*) zkoumat právě s ohledem na změnu poměrů a vznik nových okolností. S právě uvedeným postupem počítají mimo jiné i samotná meritorní rozhodnutí italských soudů (viz bod 8). V každém případě se obecné soudy musí ústavně konformním způsobem vypořádat s existencí existujících rozhodnutí italských soudů ve věci samé, tj. musí se znovu vypořádat s otázkou *res iudicata*.

X. Závěr

60. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy postupovaly v rozporu s pravidly pro určení mezinárodní příslušnosti stanovenými v nařízení *Brusel II bis* a v rozporu s čl. 1 odst. 2 ve spojení s čl. 10a a čl. 4 Ústavy, a porušily tak právo stěžovatele na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

61. Jelikož Ústavní soud z výše vyložených důvodů napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil, nezabýval se již dále dílčí námitkou stěžovatele, že nalézací soud dosud nerozhodl o jeho návrhu ze dne 23. 7. 2014 na výkon rozhodnutí italského Soudu pro nezletilé v Terstu sp. zn. 54/2014 RGAC, č. 598/14; v této části by ostatně musela být ústavní stížnost odmítnuta jako nepřijatelná pro nevyčerpání všech procesních prostředků.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 9. února 2021

Za správnost:
Jana Němečková

Tomáš Lichovník v. r.
předseda senátu